

A Professor élete egy kortárs és barát emlékei alapján

Szentpéteri professzor születésének 80. évfordulóján a Kar egy emblematikus oktatójára emlékezünk.

1945 őszén iratkozott be az újjászerveződő szegedi Jogi Karra. Előbb hallgatója, majd 1950 ősztől mind a mai napig folyamatosan egyetemünk oktatója, kutatója. Tanulmányainak kezdeteitől különös érdeklődéssel fordult a jog társadalmi (szociológiai) meghatározottsága felé. Ebben nagy szerepe volt Schneller Károly demográfiai-statisztikai, és Szabó József professzornak szociológiai, közjogi stúdiumain hallottaknak.

Martonyi János professzor közigazgatási jogi előadásai a szervezés és a közigazgatás iránti érdeklődését keltette fel. Szociológiai jellegű témát – nevezetesen a tanyai közigazgatás problémájának feldolgozását – választotta diplomamunkájának tárgyául.

A legnagyobb szakmai hatással mégis Bibó István társadalomtörténeti, politológiai (szociológiai) előadásai voltak rá, s alakították nézeteit, jövőbeli kutatásainak irányait.

Búza László akadémikus professzortól tanulta meg, hogy az egyetemi előadói professzió a szakmai ismeretátadáson túl pedagógiai és szervezés, esetleg annak „művészete”. Búza László nyomán maga is hirdette, és maradéktalanul megvalósította azt, hogy az egyetem oktatója nem adhat elő rutinból, minden órára készülni kell. Az egész stúdiumnak fél vagy egész évre meghatározott rendszere van. Alapelve, hogy a professzor nem helyettesíthető.

Martonyi János professzor önzetlen támogatásával került a Karra, és Perbíró József professzor mellett lett gyakornok. Perbíró József professzor embersége, tanítókészsége, szorgalma mély nyomokat hagyott benne.

1951-től került a Kovács István professzor által vezetett Alkotmányjogi Tanszékre. Közel három évtizedig dolgoztak együtt. Kovács István dinamikus egyénisége, különleges szakmai irányítóképessége formálta oktatóvá és kutatóvá válásának folyamatát.

Kandidátusi disszertációjának megvédése után egyetemi docensi kinevezést kapott 1963-ban. Ezt követő tíz évben elkészült és az MTA Minősítő Bizottsága előtt megvédésre került akadémiai doktori disszertációja. 1974-ben lett a kar professzora.

A szervezéstudományban való jártassága alapján az 1970-es évek elején a Művelődésügyi Minisztérium Elvi Főosztályának munkatársa lett. A felsőoktatási intézmények belső struktúráinak és működési mechanizmusainak a vizsgálata volt a feladata. Ez a téma része volt az Elvi Főosztályra készült integrációs koncepciók kidolgozásának. 1974-75-ben az MTA Szociológiai Kutatóintézetének félállású igazgató-helyettese volt. Az intézetvezetésben való közreműködésen és az általános adminisztráláson kívül a

Szervezetszociológiai Osztályt vezette. A teljes állású igazgató-helyettesei megbízatást azonban nem vállalta a két év után induló új cikluson belül.

1979-ben megkezdődött a vidéki egyetemeken is a szociológiai tanszékek kiépítése. Ő kapta a megbízást a Szegedi Tudományegyetemen a Szociológiai Tanszék létrehozására.

Tíz év múlva a Jogi Kar Alkotmányjogi Tanszékének vezetői státusa Kovács István professzor, akadémikus halálának következtében megüresedett. A Kar visszahívta és megbízta az Alkotmányjogi Tanszék irányításával.

Oktatói tevékenysége több oktatási területre is kiterjedt. Évekig előadta a „Bevezetés az állam- és jogtudományokba” című stúdiumot. Három és fél évtizeden keresztül oktatta az alkotmányjogot. Kezdetben gyakorlatokat vezetett, majd esti (levelező) tagozaton oktatott. Később a nappali tagozaton a „Magyar alkotmányjog” című megalapozó jogi tárgy előadója volt.

Ő indította el a Karon a „Bevezetés a szervezés elméletébe” című, tanrendben kötelező tárgyként bevett diszciplínát (több egyetemi jegyzetet is készített e tárgyban). A szervezéstan oktatásának központi intézkedéssel való kiterjesztése után a Szegedi Tudományegyetem Karain kívül az orvosi karon is oktatott munka- és igazgatásszervezést.

A Szociológiai Tanszék megalakulása után több karon is általános szociológiát, illetve szervezetszociológiát oktatott.

Kutatási irányai alkotmányjogi területen kezdetben történeti jellegűek voltak. Professzora ajánlására foglalkozott az akkor feltáratlannak ítélt Magyar Tanácsköztársaság alkotmányával. Eredményeit számos tanulmányban publikálta.

Igazi kutatási témája már egyetemi hallgatói korában Ajtai Gábor „A svájci demokrácia” című könyvének olvasása alatt fogant meg benne. Ez a téma a közvetlen demokrácia eredetét, fejlődését, képviseleti demokráciához való viszonyát, fejlődési perspektíváit tartalmazza. Ez a kérdéskör egész tudományos munkásságának meghatározó iránya lett.

1965-ben, e tárgykörben írt monográfiája ismertté tette mind hazánkban, mind külföldön a közjogászokon kívül politológusok, történészek körében is.

Az 1990-es években visszatért az alkotmányjog-tudomány műveléséhez. Kutatásai az alkotmányos és speciálisan a magyar alkotmány társadalmi meghatározottsága, az alkotmányos intézmények politikai és társadalmi viszonyokkal való kölcsönös függősége.

A másik kutatási területe az alkotmányok típusainak problémaköre. Ebben az irányban az alkotmányok fejlődése, modernizációja érdekelte.

Az 1960-as évek közepétől úgy érzékelte, hogy a proletárdiktatúra alatt általában, és így hazánkban is a jog, és ezen belül az alkotmányjog fejlesztésének lehetőségei kimerültek. Korszerű nyugati társadalomtudományi irodalmat olvasott, s először a szervezés elméletével, a szervezés technikáival, tudományos módszereivel kezdett foglalkozni. A szervezéseméleti művek iránti hajlamát megismerve számos országos kutatási témában megbízást kapott közreműködésre.

Részt vett pl. a közigazgatás komplex tudományos megalapozása, a szocialista vállalat, az iskolai szervezeti rendszer tökéletesítése (Országos Pedagógiai Intézet), a felsőoktatási rendszer strukturális fejlesztése (Felsőoktatási Pedagógiai Kutatási Intézet) stb. vizsgálataiban, elemzéseiben és tanulmányok készítésében.

Szervezetelméleti munkássága elismeréseként előbb tagja, majd elnöke lett a Magyar Tudományos Akadémia Szervezéstudományi, illetve Szociológiai Szakbizottságainak.

Minisztériumban, oktatáskutató intézetekben szerzett tapasztalati, s az akadémiai bizottságokban kialakult viták alapján tudatosult benne, hogy a szervezés társadalmi meghatározottságú, tehát lényegében szociológiai alapokon művelhető. Az 1970-es évek közepétől kezdve egyre inkább az általános szociológia és különösen a szervezetszociológia felé fordult.

Szervezetszociológiai koncepciójának monográfiája 1985-ben jelent meg. Lényegében az említett két monográfia között jelentette meg az Akadémiai Kiadó angol nyelvű „Social Organisation” című munkáját. Tudományos munkáit mind hazai, mind külföldi kutatók ismerik és hivatkozzák.

Magyar nyelven megjelent három monográfiáját Nívó díjjal tüntették ki.

Munkásságának szakmai közéleti elismertségét kitüntetések (Oktatásügy kiváló dolgozója, Munka Érdemrend arany fokozat, Szent-Györgyi Albert díj) tanúsítják. Tudományszervezési tevékenysége területéről kiemeljük, hogy az MTA Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottság tagja, majd elnöke; tagja volt az MTA Szociológiai Bizottságának és az MTA Jogtudományi Bizottságának, tagja az MTA Közigazgatástudományi Bizottságának, az MTA Társadalomtudományi Kuratóriumának, tagja és elnöke volt a TMB Szociológiai Szakbizottságának, tagként képviselte a szociológiai és politológiai tudományokat a TMB plénumán. Két évtizeden keresztül az Oktatásügyi és Művelődési Minisztérium Szociológiai és Szervezéstudományi Bizottságának tagja volt. Ezen kívül sok ad hoc megbízást végzett az Oktatási és Művelődési Minisztériumban oktatás, tantervfejlesztési ügyekben. Részt vett az Igazságügyi Minisztérium 1988-ban alakított

Alkotmány-előkészítő Bizottságában. Munkássága során számtalan törvénytervezetet véleményezett, illetve készített elő.

A Szegedi Tudományegyetem összegytemi és kari szervezeteiben számos bizottsági, tanácstagi, illetve elnöki megbízást visel, illetve viselt. Így dékán-helyettese is volt a Karunk.

Szentpéteri István tudományos és oktatói munkássága olyan alapvető fontosságú, hogy azt bátran nevezhetjük mind a magyar felsőoktatásban mind a Szegedi Tudományegyetem szempontjából iskolateremtőnek és olyannak, amelyet Magyarországon kívül külföldön is számon tartanak. A nehéz kezdetektől fogva hűséges volt városához, az Egyetemhez, részt vett az újonnan induló doktorandus-képzés megszervezésében, a habilitációs rendszer kidolgozásában, Karunk akkreditációjának elismertetésében. Tudományos és oktatói munkásságát messzemenően elismerték mind szűkebb környezetében Szegeden, mind a hazai és külföldi tudományos közéletben.

Karunk vezetése és Szentpéteri István professzor kollégái, pályatársai, barátai tiszteletük és nagyrabecsülésük jeléül.

Molnár Imre